

Жихарева В. В.
Самойленко В. П.

Одесский национальный морской университет

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ АДМИНИСТРИРОВАНИЯ РЫНКА МОРСКОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ

Резюме

В статье исследованы пути совершенствования администрирования рынка морской отрасли Украины, повышения конкурентоспособности портового хозяйства, приведение стандартов работы морских портов в соответствие с европейскими. Определены меры для создания благоприятных условий для привлечения частных инвестиций на развитие объектов портовой инфраструктуры. Исследованы условия обеспечения их государственных гарантий и защиты инвесторов.

Ключевые слова: администрирование, морские порты, инвестиции, структура управления, конкурентоспособность, концессия, аренда, приватизация, инфраструктура, реорганизация.

Zhykharieva V. V.
Samoilenko V. P.

Odessa National Maritime University

IMPROVEMENT OF THE SYSTEM OF ADMINISTRATION OF MARITIME INDUSTRY MARKET OF UKRAINE

Summary

The article deals with ways of enhancement of administration of the maritime industry market of Ukraine, an increase of the port sector competitiveness, a harmonization of standards of sea ports with the European. Measures for creating favourable conditions for the attraction of private investments on the development of objects of port infrastructure are determined. Conditions of providing their state guarantees and investor protection are researched.

Key words: administration seaports, investments, governance structure, competitiveness, concession, lease, privatization, infrastructure, reorganization.

УДК 338.2

Паризький І. В.

Національна академія управління

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлено основні напрями інноваційного розвитку регіонів, установлені державою. Визначено наявний стан регіональної економіки та її здатність до інноваційно-технологічного розвитку. Проаналізовано наслідки адміністративно-територіальних трансформацій для національної економіки України.

Ключові слова: державне управління, інноваційно-технологічний розвиток, регіони, програми інноваційного розвитку, регіональна економіка.

Постановка проблеми. Прогресивний інноваційно-технологічний розвиток економіки країни можливий лише за умови комплексних змін у регіонах та структурних галузях економіки, тобто регіони повинні розвиватися у чіткій відповідності до загальнодержавних програм інноваційних зрушень із максимальним залученням наявних ресурсів. Проте у регіональній економіці України спостерігаються значні диспропорції та розбіжність у пріоритетах її зміцнення. Крім того, враховуючи соціально-економічну та воєнно-політичну нестабільність в Україні, особливої актуальності набуває аналіз наявного макроекономічного потенціалу регіонів, який визначає їх здатність до інноваційного й технологічного прогресу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі інноваційного розвитку регіонів присвятили свої праці такі вітчизняні науковці, як А. Гальчинський, В. Гєєць, О. Крєсовська, В. Мельник, Г. Ніколенко, В. Семиноженко, С. Тульчинська, Л. Федулова, А. Чухно та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Практичного втілення наявних наукових розробки поки не набули, а позитивних зрушень у подоланні диспаритету економічного й соціального розвитку регіонів теж не спостерігається.

Мета статті полягає у визначенні адміністративних методів державного регулювання інноваційно-технологічного розвитку регіонів з урахуванням макроекономічного потенціалу областей України та адміністративно-територіальних змін, пов'язаних з окупацією Криму та частини східних областей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Можливість інноваційного розвитку в кожному регіоні України передбачає свої особливості, які визначаються географічними, природно-ресурсними, соціально-економічними та іншими можливостями. Виходячи з цього та базуючись на наявних перевагах адміністративно-територіальних одиниць, держава регулює процес інноваційного розвитку. Ключовим інструментом такого управління є державні цільові програми, розроблені для

окремих регіонів, а також створення регіональної інноваційної інфраструктури.

На думку С. Тульчинської [1, с. 212], для інноваційного розвитку регіонів велике значення мають регіональні програми розвитку формування, освоєння знань та поширення інновацій, що є одним з ефективних інструментів регіональної інноваційної політики та розвитку інтелектуально-інноваційних систем регіонів.

О. Красовська вважає, що регіональна програма інноваційного прогресу має бути спрямована на розв'язання найважливіших проблем розвитку регіону за допомогою створення принципово нових технологій, засобів виробництва, матеріалів, наукомісткої та конкурентоспроможної продукції шляхом реалізації середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонального рівня [2, с. 119].

Разом із тим регіональні програми інноваційного розвитку розробляються і впроваджуються відповідно до законів України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про інноваційну діяльність», а також згідно з Методичними рекомендаціями щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання. Дані програми розробляють і затверджують центральні органи влади та органи регіонального регулювання і місцевого самоврядування. Відповідно до особливостей регіону, кожна регіональна програма має як індивідуальні параметри та структуру, так і універсальні складники (рис. 1).

Аналіз діючих програм регіонального розвитку виявив, що залежно від їх реалізації та мети всі регіони можна поділити на групи (табл. 1).

Утім, різні програми чи стратегії інноваційного розвитку не обов'язково мають бути прописані у спеціалізованих програмах, вони частково реалізуються і загальними програмами економічного і соціального розвитку.

Дослідження програм або стратегій активізації інноваційної діяльності в Україні

свідчить, що майже в усіх регіонах держава встановила пріоритети розвитку, однак кожна з них має свої недоліки: або недостатньо вивчено потенціал регіонів (слабка аналітична частина), або ж відсутність конкретних дій щодо впровадження задекларованих цілей. Тому перш ніж їх розробляти і зобов'язувати до імплементації, варто здійснювати детальний аналіз стану, проблем та перспективних можливостей регіонів у сфері інноваційного і технологічного розвитку економіки.

Таку позицію розділяє Г. Ніколенко [3], який вважає, що одним із головних чинників, що впливає на ефективність інноваційної політики в регіоні, є інноваційний потенціал суб'єктів господарської діяльності регіону. Під інноваційним потенціалом регіону автор розуміє його спроможність здійснювати інноваційну діяльність в академічному, галузевому, вузівському, заводському секторах науки та інноваційній сфері, що функціонують на даній території. Такий потенціал характеризується забезпеченістю ресурсами інноваційної сфери: науковими кадрами, матері-

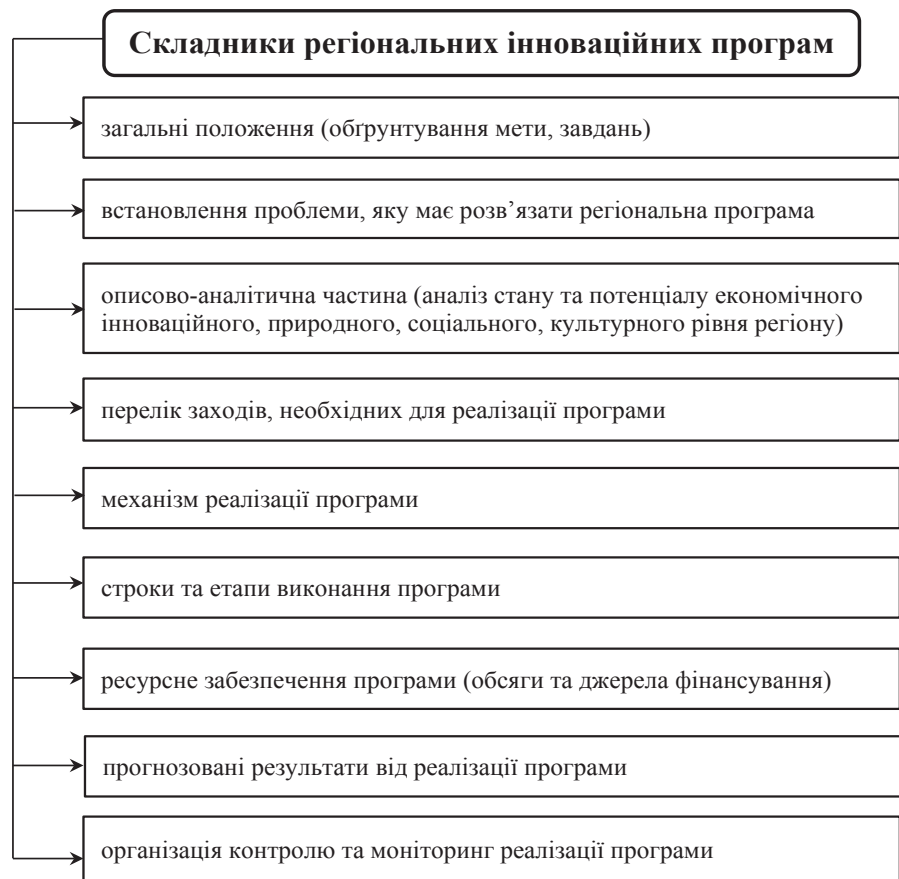

Рис. 1. Складники програм інноваційного розвитку регіонів

Джерело: розроблено автором на основі [1, с. 212]

Таблиця 1

Група регіонів	Наявні програми	Область дії
I	Програми розвитку підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів: формування, освоєння знань та поширення інновацій	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Хмельницька, Чернігівська
	Проекти програм	Луганська, Львівська, Чернівецька
II	Програми соціально-економічного розвитку, в яких включені проблеми розвитку підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Київська, Миколаївська, Харківська, Херсонська, Черкаська
III	Немає програм	Вінницька, Тернопільська

Джерело: складено на основі [1, с. 213]

ально-технічною базою, джерелами фінансування, інформаційними ресурсами, науковими школами, інтелектуальною власністю, наявністю прогресивних інноваційних структур та результативністю їх функціонування.

Хоча, на нашу думку, не менш важливим при цьому є загальноекономічний потенціал, коли регіон достатньо розвинений і має достатньо фінансових, матеріальних, людських ресурсів для здійснення інноваційної активності. З огляду на це, визначимо регіони, які можна вважати забезпеченими достатніми можливостями для розвитку економіки, проаналізувавши основні регіональні макроекономічні показники (табл. 2).

За даними Державної служби статистики України щодо рівня створення валового регіонального продукту, тобто узагальнюючого показника соціально-економічного розвитку, до десятки лідерів входять м. Київ (22,5% від загального ВРП), Дніпропетровська (11,1%), Донецька (7,6%), Харківська (6,1%), Київська (5,0%), Одеська (4,7%), Львівська (4,6%), Полтавська (4,4%), Запорізька (4,2%), а також Вінницька (2,8%) області.

У розрахунку валового регіонального продукту на одну особу до передових регіонів у 2014 р. належать м. Київ, Дніпропетровська, Полтавська, Київська, Запорізька, Харківська, Одеська, Черкаська, Миколаївська та Кіровоградська області.

Аутсайдером за всіма характеристиками створення валового регіонального продукту у звітному році стала Луганська область. Основною причиною цього вважаємо неспокійні події на сході країни, зокрема захоплення частини Луганщини окупантами, а значна частина вітчизняних

підприємств залишилася поза державним контролем або частково припинила свою діяльність.

Окрім того, спостерігається стала динаміка зростання валового регіонального продукту в усіх регіонах, окрім тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях. Це, за даними 2013 р., становило щонайменше 26 775,5 млн. грн., або 2,5%.

За даними аналізу обсягів реалізації промислової продукції та продукції сільського господарства, у 2008 р. та 2014 р. (табл. 3) виробництво та реалізація агропродукції в усіх регіонах, за винятком АР Крим (-7311 млн. грн.) та Луганської області (-1013 млн. грн.), зросла. Деяко гірша ситуація склалася у промисловості: обсяги реалізації промислових товарів і послуг зменшилися в Запорізькій (-43,6 млрд. грн.), Луганській (-36,6), Полтавській (-24,1), Київській (-11,2 млрд. грн.) областях та в АР Крим (-13,7).

Таке скорочення викликане погіршенням соціально-економічного стану (зменшення державного фінансування виробництва, девальвація гривні, зростання економічних ризиків та зменшення конкурентоспроможності виробників, через що частина підприємств припинила свою діяльність), а також воєнно-політичними подіями на початку та у першій половині 2014 р. – анексією Кримського півострову та захопленням територіями угрупованнями частини територій сходу України. Таким чином, окупація частини території та Автономної Республіки Крим спричинила істотні втрати для економіки України.

Таблиця 2

Динаміка основних макроекономічних показників регіонів

Регіон	ВРП, млн. грн.			ВРП на душу населення, млн. грн.			Питома вага регіону у ВРП, % 2014 р.
	2008 р.	2010 р.	2014 р.	2008 р.	2010 р.	2014 р.	
АР Крим	27365	32426	-	13898	16507	-	-
Вінницький	20094	23589	43990	12061	14332	27249	2,8
Волинський	12784	14429	24195	12340	13916	23218	1,5
Дніпропетровський	104687	116136	176540	30918	34709	53749	11,1
Донецький	117646	128986	119983	26028	28986	27771	7,6
Житомирський	15008	18743	29815	11545	14616	23678	1,9
Закарпатський	13208	15299	24120	10626	12278	19170	1,5
Запорізький	42445	42736	65968	23232	23657	37251	4,2
Івано-Франківський	17883	20446	37643	12940	14814	27232	2,4
Київський	35687	44953	79561	20593	26140	46058	5,0
Кіровоградський	13961	15749	28758	13515	15533	29223	1,8
Луганський	42985	45541	31393	18338	19788	14079	2,0
Львівський	35534	41655	72923	13902	16353	27831	4,6
Миколаївський	19410	24055	35408	16175	20276	30357	2,2
Одеський	46994	53878	74934	19638	22544	31268	4,7
Полтавський	32118	44291	69831	22476	29652	48040	4,4
Рівненський	14074	15882	28724	12217	13785	24762	1,8
Сумський	16210	18333	30397	13622	15711	26943	1,9
Тернопільський	10618	12726	21676	9688	11713	20228	1,4
Харківський	59389	65293	96596	21294	23639	35328	6,1
Херсонський	13174	15649	23250	11944	14346	21725	1,5
Хмельницький	16061	18096	32162	11932	13602	24662	2,0
Черкаський	19101	22354	38466	14581	17325	30628	2,4
Чернівецький	8833	9892	15049	9771	10939	16552	0,9
Чернігівський	14918	17008	28156	13213	15406	26530	1,8
м. Київ	169564	196639	357377	61592	70424	124163	22,5
м. Севастополь	6305	7785	-	16592	20455	-	-
Україна	948056	1082569	1586915	20495	23600	36904	100

Джерело: складено на основі [4]

Показники реалізації продукції промисловості і сільського господарства

Region	Обсяг реалізованої промислової продукції, млн. грн.			2014 р. до 2008 р., +/-	Сільськогосподарська продукція, млн. грн.			2014 р. до 2008 р., +/-
	2008 р.	2010 р.	2014 р.		2008 р.	2010 р.	2014 р.	
АР Крим	13658	16064	-	-13658	7311	7360	-	-7311
Вінницький	13523	18027	28881	15358	12990	12601	19845	6855
Волинський	9337	8090	13048	3711	5146	5273	6744	1598
Дніпропетровський	142639	166253	240180	97541	12783	12348	14242	1459
Донецький	182893	203125	180596	-2297	9767	9577	10687	920
Житомирський	10034	11997	10818	784	6150	6345	8837	2687
Закарпатський	7505	6959	94562	87057	3811	3838	4308	497
Запорізький	66970	66768	23344	-43626	8488	7643	9204	716
Івано-Франківський	12355	13730	48459	36104	4165	4568	5966	1801
Київський	28714	38191	17506	-11208	11764	11491	15874	4110
Кіровоградський	7308	9815	46134	38826	9338	8505	11260	1922
Луганський	72693	73769	36080	-36613	6202	4952	5189	-1013
Львівський	22129	25739	25071	2942	7557	7371	9299	1742
Миколаївський	15018	18577	29776	14758	7331	7462	8767	1436
Одеський	30662	30923	79289	48627	9384	9381	11061	1677
Полтавський	42071	59229	17998	-24073	12314	10999	15521	3207
Рівненський	10624	12353	25306	14682	5262	5402	6906	1644
Сумський	13438	14703	9288	-4150	6419	5752	10323	3904
Тернопільський	5148	5476	34318	29170	6020	5827	9169	3149
Харківський	43401	52289	73076	29675	11350	8946	15100	3750
Херсонський	6805	9539	12865	6060	7819	8142	10315	2496
Хмельницький	11127	11789	18349	7222	8073	8376	13292	5219
Черкаський	20118	23785	34318	14200	10833	12318	14710	3877
Чернівецький	3463	3168	4453	990	3658	3899	4704	1046
Чернігівський	10324	12116	16448	6124	7629	6511	10115	2486
Україна	801957	912474	1120163	318206	201564	194887	251439	49875

Джерело: складено на основі [4]

За даними Луганської державної обласної організації [5, с. 5], нині на території, підконтрольній українській владі, знаходиться 83 підприємства переробної промисловості, що становить 14,6% від їх загальної кількості. Проте 567 підприємств залишилися на території, тимчасово підконтрольній бойовикам так званої Луганської Народної Республіки. Трохи краща ситуація в Донецькій області, адже там лише половина (52%) підприємств знаходяться на непідконтрольній стороні. За підсумками 2014 р. обсяги промислового виробництва у Донецькій області зменшилися на 31,5%, у Луганській області – на 42% [6, с. 4].

Втрати Луганщини від неконтрольованого захоплення значні – із дев'яти вугледобувних підприємств на захоплених територіях залишилося сім, обсяг видобутку вугілля на яких становить 96% від загальнообласного, на некупованій території працюють лише чотири шахти ПАТ «Лисичанськвугілля» та чотири із семи шахт ДП «Первомайськвугілля» [5, с. 5].

У переробній промисловості простояють два найпотужніших підприємства – ПрАТ «ЛИНІК» та ПрАТ «Северодонецьке об'єднання «АЗОТ». Значно ускладнює ситуацію у промисловому комплексі нестабільна робота енергетичної системи області, яка ізолювана від Єдиної енергосистеми України. Єдиним джерелом енергозабезпечення регіону залишається відокремлений підрозділ ДТЕК «Східенерго» ТОВ «Луганська ТЕС».

Окрім того, пошкоджено значну кількість ліній електромереж, трансформаторних підстанцій (у робочому стані лише три із шести блоків Луганської ТЕС та дві з 20 ліній електропередач). У результаті бойових дій зламана велика кількість

газопроводів, тому споживання природного газу в області здійснюється лише з 87 газорозподільних станцій, 37 із них знаходяться в зоні активних бойових дій [5, с. 6].

У 2014 р. у результаті бойових дій у Донецькій області значна кількість великих промислових підприємств припинила свою роботу або працювала не на повну потужність. Серед їх числа підприємства металургійної промисловості (ПАТ «Донецький металопрокатний завод», ПАТ «Донецький електрометалургійний завод»); коксохімічної промисловості (ПАТ «Авдіївський коксохімічний завод», ПАТ «Ясинівський коксохімічний завод» та ЗАТ «Горлівський коксохімічний завод»); хімічної промисловості (ПАТ «Концерн «Стирол»); машинобудівної промисловості (ПАТ «Донецькгірмаш», ПАТ «Донецький енергозавод», ПАТ «Азовмаш», ВАТ «Ясинуватський машзавод») та деякі інші підприємства. До того ж пошкоджені газотранспортна, виробнича, міжнародна інфраструктури.

Втрати для національної економіки України несе також захоплення Кримського півострова, адже, за даними Національного інституту стратегічних досліджень, питома вага Криму разом із м. Севастополем у створенні національного ВВП упродовж 2001–2012 рр. становила в середньому 3,6–3,7%, населення Криму становить 4,3% населення України.

Ключовими галузями діяльності у Криму були оброблювальна промисловість, сфера торгівлі й транспорт, також обробка вантажів у портах (12,1%) і видобуток газу (7,6%). Попри це АР Крим завжди був дотаційним регіоном – розмір дотацій становив майже 40% зведеного бюджету

півострова (за оцінками російських експертів, це 3–5 млрд. дол./рік) [7].

Найбільшою економічною втратою для України через анексію Криму вважають перехід під російський контроль газовидобування на Чорноморському шельфі. Нині видобутого газу бракує для задоволення внутрішніх потреби півострову (видобуток становить 1,8 млрд. м³, а споживання – 2 млрд. м³). Хоча потенційно ресурси Чорноморського шельфу оцінюються в 495,7 млрд. м³ природного газу і 50,4 млн. т нафти і конденсату, Прикерченської зони – 321,2 млрд. м³ газу і 126,8 млн. т нафти і конденсату, континентального схилу – 766,6 млрд. м³ природного газу і 232,6 млн. т нафти і конденсату [7].

Ще однією безпосередньою втратою України варто вважати націоналізацію самопроголошеною кримською владою п'яти морських портів і двох поромних переправ. Разом із тим серед основних підприємств і об'єктів, які вийшли з-під контролю України, є інфраструктура «Укрзалізниці» з 645 км залізничного полотна, 7 тис. км автодоріг, порти, інфраструктура Південнокримського каналу, численні державні оздоровчі заклади, понад 130 туристичних об'єктів, у тому числі ті, що належали до пам'яток державного і світо-

вого значення. Таким чином, за даними уряду України, сума збитку для вітчизняної економіки становить понад 1 трлн. грн.

Зважаючи на такі потрясіння для вітчизняної економіки, завдання держави – компенсувати понесені збитки шляхом створення інноваційних рішень, які б сприяли виробництву конкурентної продукції із високою доданою вартістю, що могла би вільно реалізовуватися на міжнародному ринку, а також техніко-технологічного вдосконалення процесів виробництва, що істотно знижує його собівартість. Найважливіше при цьому – налагодження ефективної інноваційної та науково-технологічної діяльності.

Висновки. Отже, враховуючи останні несприятливі тенденції регіональної економіки та значні втрати Україною потужних промислових районів, зростає роль держави у формуванні здатності регіонів до інноваційного розвитку. Тобто державне регулювання повинно спрямовуватися на усунення регіональних диспропорцій, на формування ефективного потенціалу окремих територій на основі переваг регіонального характеру, що дасть змогу оптимізувати загальноекономічну ситуацію, забезпечуючи її стабільність та здатність до прогресивного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Тульчинська С.О. Аналіз програм активізації інноваційної діяльності в регіонах України / С.О. Тульчинська // Вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 9. – Ч. 1. – С. 212–215.
2. Красовська О.В. Регіональні інноваційні програми як інструмент регіональної інноваційної політики в Україні / О.В. Красовська // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка» / Редкол.: В.П. Мікловда (гол. ред.), М.І. Пітюлич, Н.М. Гапак [та ін.]. – 2011. – Спецвип. 33. – Ч. 2. – С. 118–125.
3. Ніколенко Г.О. Роль інноваційного потенціалу у розвитку регіонів України / Г.О. Ніколенко // Наукове дослідження та їх практичне застосування. Сучасний стан та шляхи розвитку. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/konfer28/858.pdf>.
4. Дані Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Луганській області у 2014 році / Департамент екології та природних ресурсів Луганської обласної державної адміністрації. – Северодонецьк, 2015. – 197 с.
6. Економіка окупованого Донбасу / Інститут стратегічних досліджень. – Київ, 2015. – 20 с.
7. Аналітична записка «Щодо системних наслідків тимчасової окупації Криму в економічній сфері» / Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1535/>.

Парижский И. В.

Национальная академия управления

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ ЭКОНОМИКИ: АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Резюме

В статье отражены основные направления инновационного развития регионов, установленные государством. Определены существующее положение региональной экономики и ее способности к инновационно-технологическому развитию. Проанализированы последствия административно-территориальных преобразований для национальной экономики Украины.

Ключевые слова: государственное управление, инновационно-технологическое развитие, регионы, программы инновационного развития, региональная экономика.

Paryzkyi I. V.

National Academy of Management

THE PUBLIC ADMINISTRATION OF INNOVATION AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF THE ECONOMY: ADMINISTRATIVE AND TERRITORIAL ASPECTS

Summary

The main directions of innovative development of the regions, established by the state, are reflected in the article. The current position of the regional economy and its capacity for innovation and technological development are identified. The effects of the administrative-territorial reform on the national economy of Ukraine are analysed.

Key words: public administration, innovation and technological development, regions, innovative development programs, regional economy.